

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Jana Maalmeister

ETTEVÕTTEPOOLSETE PRAKTIKAJUHENDAJATE OOTUSED KUTSEÕPPE
PRAKTIKANTIDE VÕTMEPÄDEVUSTELE
Bakalaureusetöö

Juhendaja: MA kutsedidaktika nooremlektor Diana Eller

Tartu 2023

Kokkuvõte

Ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootused kutseõppe praktikantide võtmepädevustele.

Kutseõpilaste võtmepädevustel on oluline seos õpilase võimekusega omandada uusi teadmisi ning suutlikkus neid praktikas ja tulevikus tööelus rakendada. Bakalaureusetöö uurimisprobleemiks oli töö autori hinnangul vähene teave, miks kutseõppijal Eestis võib olla problemaatiline saada ettevõttepraktika kogemust ning kas ja kuidas see on seotud ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootustega kutseõppe praktikandi võtmepädevustele. Töö eesmärgiks oli välja selgitada, millised on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootused kutseõppe praktikantide võtmepädevustele ning millist informatsiooni vajavad juhendajad kutsekoolilt ettevõttepraktika kavandamiseks. Uuringus osales kuus ettevõttepoolset praktikajuhendajat. Uurimuse läbiviimiseks valis töö autor kvalitatiivse uurimusviisi, kus andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudega. Induktiivse sisuanalüüsi tulemusena oli võimalik järeldada, et ettevõttepoolsed praktikajuhendajad ootavad enne praktika kavandamist kutsekoolilt informatsiooni praktikandi erialaste teoreetiliste teadmiste ja oskuste kohta. Sama vajalikuks pidasid juhendajad informatsioon praktikandi erisuste kohta kuna see võib tingida olukorra, kus tekib vajadus õpilasest lähtuvalt kohandada praktikakavas ettenähtud praktilisi tegevusi ja praktika eesmärgi. Juhendajad soovivad, et kutsekoolid teeksid nendega koostööd juba praktikat kavandades, annaksid juhiseid kuidas peale praktikaperioodi anda õppijale ja koolile tagasisidet, tunneksid huvi õpilase praktilise osalemise vastu. Kutseõppe õpilaste võtmepädevusi peeti juhendajate poolt oluliseks kuid toodi välja, et raske on pädevusi hinnata kuna võtmepädevuste hindamiseks ei ole loodud kindlat meetodit ega määratud ühest mõõdikut. Juhendajad ootavad kutseõppe praktikantidelt peamiste võtmepädevustena kirjaoskuspädevust ja õpipädevust. Võrdselt oluliseks eelpool nimetatud võtmepädevustega pidasid uuritavad praktikantide motivatsiooni praktilistes töodes osaleda.

Võtmesõnad: võtmepädevused, kutsekool, ettevõttepoolsed juhendajad, kutseharidus, praktikant

Abstract

Expectations of the company's traineeships on the key competences of trainees in vocational training.

The key competences of vocational students have an important link with the student's ability to acquire new knowledge and to be able to apply it in practice and in the future in working life. In the opinion of the author of the thesis, the research problem of the bachelor's thesis was the lack of information on why it may be problematic for a vocational learner in Estonia to obtain the experience of business practice and whether and how it relates to the expectations of the company's traineeships for the key competences of a vocational trainee. The aim of the work was to find out what the expectations of the company's traineeships for the key competences of trainees in vocational training are and how cooperation with vocational schools affects the planning of traineeships. Six traineeship instructors appointed by the company participated in the study. To conduct the study, the author of the paper chose a qualitative study method in which data was collected through semi-structured interviews. As a result of an inductive content analysis, it could be concluded that the company's traineeships are waiting for information from the vocational school on the professional theoretical knowledge and skills of the trainee before planning the traineeship. It was equally necessary for supervisors to have information on the specificities of the trainee, since this may lead to the need to adapt the practical activities and the objectives of the traineeship scheme on the basis of the student. Supervisors want vocational schools to work with them already when planning their apprenticeships, to give instructions on how to give feedback to learners and schools after the apprenticeship period, to be interested in participating in the student's apprenticeship. Key competencies of vocational training students were seen as important by supervisors. Since no specific method has been established for the assessment of key competences and a single metric has been defined, the expectations of the instructors for the key competencies of the professional learner are still minimal. Instructors expect literacy and learning skills to be key competences from trainees in vocational training. As important as the key competences mentioned above, the study instructors considered the motivation of trainees to participate in practical work.

Key words: key competences, vocational school, corporate supervisors, vocational education, trainee

Sisukord

Sissejuhatus	5
Võtmepädevused kutseõppes.....	6
Võtmepädevuste roll praktika läbiviimisel.....	7
Metoodika.....	9
Valim.....	10
Andmete kogumine	11
Andmete analüüs.....	12
Tulemused	14
Millist informatsiooni vajavad ettevõttepoolsed juhendajad kutseõppe praktikandi osas enne praktika kavandamist.....	15
Millised kutseõppija võtmepädevused on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate arvates vajalikud eduka ettevõttepraktika sooritamiseks	18
Arutelu	23
Tänuõnad	26
Autorsuse kinnitus	26
Kasutatud kirjandus.....	27
Lisa 1. Pöördumiskiri	
Lisa 2. Intervjuu kava	
Lisa 3. Töö protsess QCAmap keskkonnas	
Lisa 4. Kategooriad ja koodid	

Sissejuhatus

Kutsehariduse eesmärk on anda õppijale kindlal erialal töötamiseks vajalikud oskused ja pädevused (Kutseõppeasutuse seadus, 2020). Praktika on oluline osa kutseharidusest. „Praktika on õppekava osa, mille jooksul õpilane täidab töökeskkonnas ettevõttepoolse praktikajuhendaja juhendamisel kindlate õpieesmärkidega töö- ja õppeülesandeid“ (Kutseõppeasutuse seadus, 2020, para 30). See on osa kutseõppest, mis aitab õppijal siduda tööd ja õppimist ning tagab samaaegselt sujuva sisseelamise tööellu, võimaldades tal omandada jätkuvalt haridust, alustades samaaegselt erialast karjääri (Noorväli *et al.*, 2014).

Ettevõttepoolsed juhendajad on nimetanud mitmeid erinevaid isikuomadusi, mis teevad õppija tööandja jaoks praktikandina sobivaks. Peamiselt on nendeks omadusteks õppija võtmepädevused: kiire kohanemisvõime ja suhtlemisoskus, motiveeritud õppimine, iseseisvus õppimisel ja tegutsemisel, analüüsivõime ja probleemilahendusoskus, enesekriitilisus, algatusvõime, distsipliin ja eetika tunnetus (Engelbrecht, 2017). Kutseõpilaste võtmepädevustel on oluline seos õpilase võimekusega omandada uusi teadmisi ning suutlikkus neid praktikas ja tulevikus tööelus rakendada (Kutseharidusstandard, 2013).

Praktika ajal õpiväljundite edukas saavutamine on problemaatiline just seetõttu, et õppijal puuduvad teatud oskused ja pädevused, mis ei ole seotud erialaste teoreetilise õppematerjaliga (Eesti Tööandjate Keskliit, 2015, lk 6). Tugevad puudujäägid omandatud teoreetiliste teadmiste rakendamisel avalduvad õppijatel just ettevõttepraktika ajal. See kõik tekitab omakorda õppijas ärevust ja hirmu õpingute pooleli jätmise ees. Ärevust tekitab ka ajaplaneerimise oskus, sest noortel on puudu enesekindlusest (Spectora & Infanteb, 2019).

Töö autoril oli teema valikul ajendiks Tööandjate Keskliidu poolt 2015. aastal läbiviidud uuring „Eesti hariduse ja tööturu vajaduste kokkusobitamine“, kus teises peatükis on kirjas järgmine mõttekäik:

„Heade spetsialistide väljakujunemiseks on vaja praktikat, mis ühtlasi on noortele hea võimalus tulevase töökoha leidmiseks. Kutseõppeasutuses õppijatele enamate praktikakohtade pakkumist takistab nii tööandjate vähene informeeritus ja vähene koostöö koolidega kui ka kogemused, et kutseõppes õppivate noorte motivatsioon ja sotsiaalne küpsus jäävad alla tööandjate ootustele“ (Eesti Tööandjate Keskliit, 2015, lk 6).

Praktikajuhendajad ootavad, et kutseõppes õppijad on kindlate väärtushinnangutega, sotsiaalselt küpsed, head suhtlejad. See kõik peaks looma eeldused kolme osapoole omavaheliseks edukaks koostööks. Kolmeks osapooleks peab töö autor siinkohal

kutseõppeasutust, kutseõppe praktikanti ja ettevõttepoolset juhendajat. Bakalaureusetöös antakse läbiviidud uuringu põhjal ülevaade, millist informatsiooni vajavad ettevõttepoolsed juhendajad kutsekoolidelt enne praktika kavandamist, millised on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootused kutseõppe praktikantide võtmepädevustele ning kuidas mõjutab praktika korraldamist ettevõtte ja kutsekooli vaheline koostöö.

Bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist. Töö esimeses peatükis antakse ülevaade, milline on kutseõppe võtmepädevuste teoreetiline käsitlus. Teises peatükis kirjeldatakse, milline roll on kutseõppija võtmepädevustel praktilisel teostamisel ning millised on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootused kutseõppe praktikantide võtmepädevustele.

Võtmepädevused kutseõppes

Võtmepädevused on inimese üldised oskused, mida läheb meil kõigil vaja eneseteostuse, isikliku arengu, kodanikuaktiivsuse, ühiskonnas osalemise ja töö leidmise protsessis (Nõukogu soovitus ..., 2018). Oskus on võimekus juhtida erinevaid protsesse, kasutades varem omandatud teadmisi tulemuste saavutamisel (Nõukogu soovitus ..., 2018). Kutseõppes õppiva õpilase puhul on nõutav, et õppija on eelnevalt omandanud põhikooli hariduse või on vähemalt 22-aastane põhihariduseta isik, kuid ta on omandanud põhihariduse tasemele vastavad kompetentsid (Kutseõppeasutuse seadus, 2020). Käesolevas töös mõistetakse kutseõppes õppijana isikut, kes on omandanud põhi- või keskhariduse ning asunud seejärel omandama elukutset kutseõppeasutuses.

Mõistet „pädevus“ defineeritakse kui indiviidi teadmiste, oskuste ja suhtumiste kogumit (Võtmepädevuste kohta...,2006), mille olemasolu ning taset on võimalik õpilasel tõendada ja õpetajal ja juhendajal hinnata. Kutsehariduse kontekstis kasutatakse kaheksat võtmepädevust (Noorväli et al., 2014). Võtmepädevuste loetelu osas jagab Euroopa Liidu Nõukogu (2018) soovitusi järgnevalt: 1) kirjaoskuspädevus; 2) mitmekeelsuse pädevus; 3) matemaatikapädevus, loodusteadus- ja inseneriteaduse pädevus; 4) digi- ja tehnoloogiapädevused; 5) enesemääratlus-, sotsiaalne ja õpipädevus; 6) kodanikupädevus; 7) ettevõtluspädevus; 8) kultuuriteadlikkuse ja kultuurilise eneseväljenduse pädevus (Nõukogu soovitus ..., 2018).

Kutseõppe õpilase võtmepädevuste arendamine ja omandamine toimub õppetöö käigus. Kui õpilane on läbinud õppekava, mille nominaalkestus on vähemalt kolm aastat ning õppemaht 180 EKP ja mis sisaldab võtmepädevuste õpet kutseharidusstandardis ettenähtud

mahus, omandab õpilane koos kutse- ja erialase pädevusega keskhariduse ehk kutsekeskhariduse (Kutseõppeasutuse seadus, 2020). Kutseõpilase võtmepädevusi arendatakse kutsehariduses lõimitult. Õpilase võtmepädevusi arendavad õppetegevused integreeritakse õpingute üld- ja põhiõpingutemoodulitesse õpiväljunditena lähtuvalt võtmepädevusest. Õppetöös läbivalt kujundatavad võtmepädevused on eriala- ja õppeaineülesed. Kuna õppetulemuste hindamine juhib õpilaste õppimist, on väga oluline, et hindamiskriteeriumides on viiteid ka õpilase võtmepädevustele. Seda on võimalik teha kujundava hindamise abil (Noorväli et al., 2014). Võtmepädevused loetakse omandatuks peale seda, kui õpilane on õppekava läbinud ning vastava haridustaseme omandanud. Võtmepädevused näitavad õppija teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mille olemasolu annab võimekuse erinevates tegevustes ja olukordades loovalt, ettevõtlikult ja paindlikult käituda, efektiivselt omandada uusi teadmisi ja oskusi (Kikas, 2015).

Kutseõppe eesmärgiks on luua võimalused isiksuse kujunemiseks, kellel on vajalikud teadmised, oskused, hoiakud ja sotsiaalne valmisolek töötamiseks omandatud erialal ning eeldused elukestvaks õppeks (Noorväli et al., 2014). Elukestva õppe võtmepädevused koos õpiväljunditega on ära toodud Vabariigi Valitsuse määruse „Kutseharidusstandard“ lisa 1 (Kutseharidusstandard, 2013). Võtmepädevused aitavad õpilasel elus edu saavutada.

Võtmepädevuste roll praktika läbiviimisel

Kutseõppes on õppeprotsessis õppijal teadmiste paremaks mõistmiseks ja samastamiseks omandatavad teoreetilised teadmised lõimitud praktilise tegevusega. Kutseõpilase võtmepädevustel on oluline seos tema võimekusega omandada uusi teadmisi ning suutlikkus neid praktikas ja tulevikus algavas tööelus rakendada. Juhendaja tegevus praktika ajal peab arendama õppijat tema erialaste teadmiste osas nii, et juhendaja roll praktikaperioodi jooksul järjest väheneb.

OECD rahvusvahelise õpilaste hindamise programmi (PISA) 2018. aasta uuringu tulemustest selgub aga, et EL-is on enam kui ühel viiest õpilasest ebapiisav lugemisoskus või puudulikud teadmised matemaatikas ning loodusteadustes (Nõukogu soovitus ..., 2018). Praktika ajal õpiväljundite edukas saavutamine on problemaatiline just seetõttu, et õppijal puuduvad teatud oskused ja pädevused, mis ei ole seotud erialase teoreetilise õppematerjaliga (Eesti Tööandjate Keskliit, 2015, lk 6). Tugevad puudujäägid omandatud teoreetiliste teadmiste rakendamisel avalduvad kutseõppes õppijatel aga just praktika ajal, reaalses

töökonnas. Praktikajuhendajad on kirjeldanud, et õppijates esineb tihti sotsiaalset ärevust, ebakindlust ja kartust teha vigu. See kõik tekitab omakorda õppijas ärevust ja hirmu õpingute pooleli jätmise ees. Ärevust tekitab ka ajaplaneerimise oskus, noortel on puudu enesekindlusest (Spectora & Infanteb, 2019). Praktiline töökohal õppimine, töösituatsioonis teadmiste ja oskuste rakendamine ning töökogemuse omandamine on tegevused, mida seostame praktika läbimisega (Noorväli et al., 2014). Töökonnas õppimine ja allumine tööandjale tekitab õpikeskkonna, kus õppijal on võimalik kogeda reaalsel tööelul, mis arendab temas vastutustunnet tööandja ees (Noorväli et al., 2014). Teoreetilisele õppele järgnev praktika pakub õpilasele teadmiste rakendamise kogemust läbi reaalse tegevuse, emotsionaalset ja psühholoogilist väljakutset, mille õpilased muudavad enda jaoks uueks teadmiseks ja oskuseks, mida neil on võimalik hiljem kasutada oma tegevuse refleksiooni- ja analüüsiprotsessis (Spectora & Infanteb, 2019).

Ettevõttes läbiviidav praktika ehk töökonnas toimuv praktiline tegevus koos õppekeskkonnas toimuva praktilise tööga peab olema vähemalt pool õppekava mahust ning see osa õppes jaguneb teoreetilise õppega üldjuhul võrdselt (Kutseõppeasutuse seadus, 2020). Praktika alguse ajaks on eeldatavalt õppija omandanud teoreetilised teadmised, mis toetavad teda praktika toimumise ajal. Valdkonna spetsialistide väljakujunemiseks on väga oluline juba õppeperioodil teostada ametialast praktikat, mis on õppija jaoks hea võimalus tulevikus töökoha leidmisel (Eesti hariduse ja tööturu, 2015).

Praktikajuhendajad ootavad, et kutseõppes õppijad on kindlate väärtushinnangutega, sotsiaalselt küpsed, head suhtlejad. See kõik peaks looma eeldused juhendaja ja praktikandi omavaheliseks edukaks koostööks. Ettevõttepoolsed juhendajad on nimetanud mitmeid erinevaid isikuomadusi, mis teevad õppija praktikandina sobivaks. Peamiselt on nendeks omadusteks õppija võtmepädevused: kiire kohanemisvõime ja suhtlemisoskus, motiveeritud õppimine, iseseisvus õppimisel ja tegutsemisel, analüüsivõime ja probleemilahendusoskus, enesekriitilisus, algatusvõime, distsipliin ja eetika tunnetus (Engelbrecht, 2017). Kõige enam ootavad ettevõtted koolidelt tihedamat koostööd ja kutseharidusastme õpilaste võtmepädevuste taseme tõstmist. Ettevõttepoolsed juhendajad on välja toonud, et praktikandi tööoskuste üle nad juhendajatena enamasti ei kurda, kuid probleeme valmistavad õpilaste üldised hoiakud töötamise suhtes. Juhendajad on puutunud tihti kokku õpilastega, kes ei ole valmis juhendamissuhteks. See tekitab omakorda olukorra, kus ettevõttepoolsed juhendajad peavad praktikat alustades õpilast põhjalikumalt juhendama teoreetiliste teadmiste osas, mis on aga aeganõudev ja juhendajate jaoks lisakohustus (Spectora & Infanteb, 2019). Samuti

tuuakse uuringus välja, et kutsehariduse mainet ettevõtete seas on mõjutanud enim juhtumid, kus praktikandi sotsiaalsed hoiakud ei vasta juhendajate ootustele (Nestor & Nurmela, 2013).

Bakalaureusetöö uurimisprobleemiks on töö autori hinnangul vähene teave, miks kutseõppijal Eestis võib olla problemaatiline saada ettevõttepraktika kogemust ning kas ja kuidas see on seotud ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootustega kutseõppe praktikandi võtmepädevustele. Sellest lähtuvalt oli bakalaureusetöö eesmärgiks välja selgitada, millised on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootused kutseõppe praktikantide võtmepädevustele ning millist informatsiooni vajavad juhendajad kutsekoolilt ettevõttepraktika kavandamiseks. Töö eesmärgist lähtuvalt püstitati järgmised uurimusküsimused:

1. Millist informatsiooni vajavad ettevõttepoolsed juhendajad kutseõppe praktikandi osas enne praktika kavandamist?
2. Millised kutseõppija võtmepädevused on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate arvates vajalikud eduka ettevõttepraktika sooritamiseks?

Metoodika

Võttes aluseks bakalaureusetöö eesmärgi, valis töö autor uurimise läbiviimiseks kvalitatiivse uurimisviisi, kus andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuuga. Kvalitatiivne uurimisviis võimaldas keskenduda kogemuse mõistmisele (Laherand, 2008). Kvalitatiivse uurimustöö eesmärk oli välja selgitada uuritava probleemi aktuaalsus ja olulisus ning kuivõrd sõltub ettevõttepraktika edukas sooritamine kutseõppe praktikantide võtmepädevustest.

Uurimismeetodina kasutati fenomenoloogilist uuringut, kus uuringu käigus koguti informatsiooni, mida uuritavad ühe või teise nähtuse puhul kogevad ja kuidas nad oma kogemust tõlgendavad (Õunapuu, 2014). Uuringu käigus saadi teada ettevõttepoolsete juhendajate kogemused töötamisel praktikantidega ning seda, millise tähenduse nad ise oma kogemustele andsid. Intervjuude ajal kirjeldasid uuritavad ka oma seniseid kogemusi koostööst praktikakoolidega. Poolstruktureeritud intervjuu võimaldas protsessi käigus küsida uuritavatelt lisaküsimusi, küsimuste järjekorda muuta või intervjuukavas olevaid küsimusi täpsustada (Lepik *et al.*, 2014).

Intervjuueeritavate leidmiseks koguti infot kahest Viljandimaa kutseõppeasutusest ettevõtete kohta, mis on ettevõttepraktika teostajana osalenud kutseõppijate õppetegevuses. Olles koostanud ettevõtete loetelu, võeti ühendust loetelus olevate ettevõtete personalijuhtidega, et saada kinnitust kutsekoolidest saadud infole ning küsida esialgset

suulist nõusolekut diplomitöö jaoks läbiviidavas uuringus osalemise osas. Vastavalt ettevõtte esindajaga läbiviidud vestlusele oli võimalik teha lõplik valik nõusoleku andnud uuritavate seas. Ettevõtte esindaja edastas konkreetse töötaja kontakti, kes oli andnud nõusoleku uuringus osalemiseks ning kes vastas ka valimi kriteeriumitele, mis on kirjeldatud töö järgmises alapeatükis.

Seejärel koostas uurija pöördumiskirja, milles tutvustas koostatavat uurimustööd ja kogutavate andmete kasutamise eesmärki. Pöördumiskiri edastati kavandatavas uuringus osaleva kaheksa ettevõtte konkreetsele töötajale, kes valimi kriteeriumitele vastasid ja uuritavana uuringuprotsessis osalemiseks suulise nõusoleku olid andnud. Pöördumiskiri on lisatud bakalaureusetöö Lisa 1. Pöördumiskirjale vastas kuus valimis osalevat ettevõtte töötajat. Olles saanud veelkord nõusoleku uuringus osalemiseks, sõlmis lõputöö koostaja uuritavatega personaalselt uuringus osalemise kokkuleppe. Selleks edastas uurija ettevõttepoolsetele praktikajuhendajatele uuringus osalemise nõusoleku, tehes seda e-kirja teel. Kokkuleppes tutvustas uurija veelkord uuringu eesmärki ja meetodit, kuidas uuring läbi viiakse. Samuti sisaldas kirjalik nõusolek informatsiooni intervjuu toimumiseks planeeritud ajalise mahu kohta ning kuidas ja kus uuringu andmeid kasutatakse. Uurija pidas oluliseks informeerida uuringus osalejat ka sellest kui kaua ja mil viisil kogutud andmeid säilitatakse. Lepiti kokku, et kogutud andmed esitab uurija oma bakalaureusetöös iga uuritava kohta anonüümselt. Uuritav andis kirjaliku nõusoleku, et tema osalemine uuringus on vabatahtlik. Samuti oli uuritavale teada, et ta võib igal ajal uuringus osalemisest ilma põhjuseid avaldamata loobuda.

Uuringus osalejate nimed on tähistatud personaalse tähisega vastavalt naistel X ja meestel Y. Andmetes ei ole esitatud ettevõtete nimesid või mõnda muud tunnust, mille abil on võimalik küsimustele vastaja tuvastada. Uuringu läbiviijale on intervjuueeritavad teada.

Valim

Valimi moodustamisel kasutati ettekavatsetud ehk sihipärast valimi moodustamist. Ettekavatsetud valimi puhul valib uuritavad uuringusse uurija, võttes aluseks isiklikud teadmised uuritava gruppi kohta (Rämmer, 2014). Uuritavad valiti valimisse kindlate tunnuste alusel. Valim oli sobilik minu töö eesmärgi täitmiseks kuna lähtudes uuritavast probleemist, uurimisküsimustest ja töö eesmärgist, moodustasin sihipärase valimi, kuhu kuulusid tegutsevate äriühingute töötajad, kellel on oma erialal töötamise kogemus vähemalt viis

tööaastat ja kes on olnud kutseõppes õppivale noorele praktikajuhendajaks vähemalt kolmel erineval õppeperioodil. Uuringus osalenud uuritavate andmetest saab ülevaate Tabel 1. Valimis osalejate kriteeriumid lisasid uuringus osalejate osas kindluse, et intervjueeritavatel oleks olemas piisav kogemus praktikajuhendajana. Valimi koostamisel püüdis töö autor minimeerida valimi olulist erinevust üldkogumist. Üldkogumiks pidas töö autor kutseõppe praktikantide ettevõttepoolseid juhendajaid, kes sõltumata, millisel erialal nad töötavad, vastavad etteantud tunnustele. Üldkogumisse kuuluvad seega ükskõik, millise ameti esindajad, kes vastavad etteantud kriteeriumitele. Selle tõttu valiti uuritavateks erinevatel ametikohtadel töötavad töötajad, kes on olnud erinevate erialade kutseõppe praktikandile ettevõttepoolseks juhendajaks.

Käesolevas uuringus osalesid kuue Viljandimaa ettevõtte ettevõttepoolset praktikajuhendajat, kes omasid erialal töötamise kogemust vähemalt viis aastat ning kogemust praktikajuhendajana kolmel praktikaperioodil. Uuritavateks olid kolm meest ja kolm naist. Uuritavate keskmine ettevõttepraktika juhendamise periood oli ühe praktikandi kohta kuus nädalat.

Tabel 1. Uuringus osalejate andmed

Uuritava personaalne tähis	Haridustase	Tööstaaž	Eriala
x1	keskeri	18a	pagar-kondiiter, täiendõppe kaudu juurde omandatud koka eriala
x2	kõrgem	24a	dokumendihaldus, kutseõppes juurde omandatud turismikorraldus
x3	kõrgem	19a	majandusarvestus, kutseõppes juurde omandatud klienditeenindaja elukutse
y1	kõrgem	21a	pedagoogiline, kutseõppes juurde omandatud infotehnoloogia
y2	keskeri	16a	infotehnoloogia
y3	keskeri	28a	keevitaja

Andmete kogumine

Andmete kogumiseks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu kuue erineva ettevõtte töötajaga, kes on olnud mitmel õppeperioodil kutseõppe õpilasele praktikajuhendajaks.

Poolstruktureeritud intervjuu andis võimaluse olla paindlik intervjuu läbiviimisel ning vajadusel vestluse ajal kohandada kavandatud küsimusi (Lepik *et al.*, 2014). Intervjuude läbiviimiseks koostas töö autor intervjuu küsimused ja läbiviimise ajakava. Intervjuu jagunes

kolmeks osaks. Intervjuu sissejuhatavas osas küsis uuringu läbiviija uuritavalt taustaandmeid: ametikoht, ametialane haridus, töökogemus ning milline on olnud uuritava poolt juhendatava praktikaperioodi keskmine kestus. Samuti soovis töö autor teada mitmele kutseõppe praktikandile on uuritav isik olnud ettevõttepoolne praktikajuhendaja või kaasjuhendaja.

Teises ja kolmandas osas küsis uurija küsimusi, mis olid otseselt seotud uuringuga ja mis on ühtlasi ka antud töö uurimisküsimused. Et saada uurimisküsimustele sisukamad vastused, oli uuringu läbiviija koostanud igale põhiküsimusele alaküsimused. Kokku oli intervjuus koos taustaküsimustega 13 küsimust. Intervjuu viidi läbi eelnevalt kokkulepitud ajal. Uuringus osalejatega toimusid intervjuud järgmiselt: kolm kontaktselt ja kolm läbi *Zoom* keskkonna. Intervjuud kestsid keskmiselt 49 minutit, nendest pikim oli 72 minutit ja lühem 38 minutit. Kõik intervjuud salvestati. Eelnevalt saadi selleks intervjuueeritavatelt kirjalik nõusolek.

Uuringu usaldusvääruse ja kvaliteedi tagamiseks viis töö autor eelnevalt läbi prooviintervjuu. Prooviintervjuu viidi läbi kahe uuritavaga. Prooviintervjuu läbiviimine andis võimaluse teada saada, kas koostatud küsimused on mõlemale uuringus osalevale osapoolle üheselt mõistetavad. Samuti sai töö autor prooviintervjuud läbiviies teada, kui suur on ühe intervjuu ajaline maht. Prooviintervjuu järgselt viidi küsimustikku sisse üks muudatus. Uuringu koostaja muutis küsimustikus teise põhiküsimuse alaküsimust number neli. Algselt oli koostatud küsimus järgnevalt: „Kui oluline on Teie kui juhendaja jaoks, et lisaks erialalistele teadmistele on praktikandile arendatud ka võtmepädevused?“. Kuna prooviintervjuus osalejale jäi antud sõnastus arusaamatuks ja tekitas intervjuueeritava poolt lisaküsimusi, muutis töö autor selle küsimuse sõnastust ning lisas põhiküsimusele täiendavad alaküsimused. Alapunktide moodustamine andis intervjuueeritavale võimaluse detailsemalt küsimusele vastata, mõista paremini temale esitatud küsimust. Intervjuu küsimustega on võimalik tutvuda töö lisades Lisa 2.

Andmete analüüs

Andmete analüüsimisel kasutas töö autor kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldas keskenduda analüüsitavas tekstis uurimisprobleemi seisukohast olulistele tähendustele (Kalmus et al., 2015). Kategooriate loomisel ja andmete analüüsimisel kasutas töö autor induktiivset lähenemist. Induktiivne lähenemine võimaldas töö autoril teada saada, kuidas kirjeldasid uuritavad enda isiklike kogemusi ettevõttepoolsete praktikajuhendajatena,

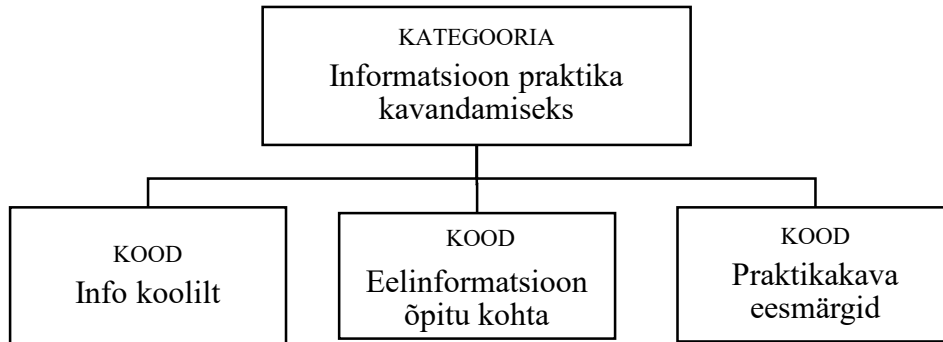
kuidas on juhendajad muutavas õpikäsitluses kohanenud ja mil viisil mõjutasid kutseõppe praktikandi võtmepädevused nende juhendamisel läbiviidud ettevõttepraktika toimumist. Deduktiivset lähenemist oleks olnud võimalik kasutada juhul kui uuritava probleemi kohta oleks töö autor toetunud varasemalt läbiviidud uurimustele või avaldatud teooriatele (Kalmus et al., 2015). Sel juhul oleks olnud võimalik käesoleva uuringu tulemusi varasematega võrrelda, tõlgendada ja edasi arendada. Töö autor otsustas induktiivse lähenemise kasuks eelkõige põhjusel, et induktiivne vaatenurk võimaldas näha uuritava probleemi uusi ilminguid, mis võivad olla ajas muutunud.

Uuritavatega läbiviidud intervjuud salvestati, et neid oleks võimalik hiljem transkribeerida. Transkriptsioon on suulise vestluse sõna-sõnaline ülekandmine kirjalikku vormi (Kalmus et al., 2015). Töö autor kasutas transkribeerimiseks helifaili elektroonilist ümberkirjutamist. Transkriptsioon viidi läbi käsitsi, kasutades sõna-sõnalist transkribeerimise strateegiat. Sõna-sõnalise transkribeerimise strateegia kasutamisel on oluline, et transkribeerimise protsessis kirjutatakse üles kõik, mida intervjueritavad räägivad ja kuidas nad seda teevad (Kalmus et al., 2015). Uuriija kuulas korduvalt läbi kõik salvestatud intervjuud. Kuulamise käigus trükkis uuriija arvutisse *Word* faili kõik uuritava poolt öeldud laused. Transkriptsiooni abil saadi tekst, mida oli kokku 39 lehekülge. Tekst jaotati erinevateks osadeks, mis aitas orienteeruda uuringu käigus kogutud andmetes. Osade moodustamise aluseks olid tekstis olevad intervjueritavate mõtted.

Peale transkribeerimist saadud tekst kodeeriti. Kodeerimisel kasutas töö autor *QCAmap* keskkonda. Enne kodeerimist alustas töö autor eelpool nimetatud keskkonnas uue projekti loomist, millele pani nimeks oma lõputöö pealkirja. Kui projekt oli uuringu keskkonnas alustatud lisas uuriija lõputöö uurimusküsimused, millele hakkas hiljem tekstist koodide abil vastuseid leidma. Küsimuste lisamisel määras uuriija andmeanalüüsi meetodi, milleks valis induktiivse meetodi. Nagu eelpool kirjeldatud, siis induktiivse meetodiga sai uuriija analüüsivad andmed enda poolt läbiviidud intervjuudest, mitte varasemaid uuringuid aluseks võttes. Järgnevalt lisas uuriija transkribeeritud teksti *QCAmap* keskkonda. Selleks olid kuue intervjuu põhjal moodustatud dokumendifailid. Failides oleva teksti kuvas andmeanalüüsi keskkond üksteise järel. Peale teksti lisamist luges töö autor andmete töötlemise keskkonnas veelkord kogu teksti (6 intervjuud) kolmel korral läbi. See oli vajalik selleks, et oleks võimalik enne koodide moodustamist paremini orienteeruda teksti sisus.

Kodeerimist ehk tähenduslike üksuste otsimist alustades määras uuriija igale uurimusküsimusele koodid. Igale koodile määrati värvus, mis võimaldas hiljem visuaalselt paremini samasisulised tekstilõigud, mis paiknevad erinevates teksti osades, ülejäänud tekstist

eristada. Bakalaureusetöö kahte uurimisküsimust analüüsiti ja kodeeriti eraldi. Peale teksti kodeerimist moodustas töö autor kategooriad, kuhu koondas teksti kodeerimisel saadud sarnaste koodidega uuritavate arvamused ja mõtted (Kalmus et al., 2015). Igale kategooriale omistas töö autor nimetuse. Paremaks mõistmiseks lisan näite kategooria kujunemisest (joonis 1).

Joonis 1. Kategooria kujunemine

Et oleks võimalik saada parem ülevaade, kuidas kategooriatesse jagatud koodid omavahel sobivad ja kas koodid on õigesti määratud, moodustas uurija kategoriseeritud andmetest *Exceli* faili. Selles failis oli võimalik kategooriate kaupa kodeeritud andmeid filtreerida, mis omakorda võimaldas saada andmetest parema ülevaade.

Andmete analüüsimiseks loodi bakalaureusetöö esimesele uurimisküsimusele vastuse saamiseks kaks kategooriat: 1. informatsioon praktika kavandamiseks, 2. info praktikandi kohta. Teise uurimisküsimuse tulemuste analüüsimisel loodi kolm kategooriat: 1. prioriteetsed võtmepädevused, 2. võtmepädevused, mis praktikat ei mõjuta, 3. juhendajate praktikajärgne arvamus. Uurimisküsimustele analüüsimisel *QCAmap* keskkonnas loodud kategooriad ja koodid on töö autor esitanud töö illustreeriva lisana Lisa nr 3. Töö protsess *QCAmap* keskkonnas.

Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, millised on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootused kutseõppe praktikantide võtmepädevustele ning millist informatsiooni vajavad juhendajad kutsekoolilt ettevõttepraktika kavandamiseks. Töö autor esitab uurimistulemused, mis on saadud uurimisküsimuste alusel koostatud intervjuude analüüsimise kaudu.

Analüüsimiseks intervjuud transkribeeriti, transkriptsioonid kodeeriti ja

kategoriseeriti. Loodud kategooriad ja koodid on esitatud töö lisana Lisa 4. Tulemuste illustreerimiseks lisatakse töösse uuritavate vastustest võetud tsitaate, mida esitatakse kaldkirjas, sõnaliselt muutmata kujul. Peatüki alapealkirjadeks on bakalaureusetöö uurimusküsimused. Analüüsi tulemusel saadud kategooriate ja koodide nimetused on eristatud *Bold* kirjastiilis, kategooriad on nummerdatud.

Millist informatsiooni vajavad ettevõttepoolsed juhendajad kutseõppe praktikandi osas enne praktika kavandamist

Bakalaureusetöö esimese uurimusküsimuse analüüsimiseks moodustas töö autor kaks kategooriat: 1. informatsioon praktika kavandamiseks ja 2. info praktikandi kohta.

1. Informatsioon praktika kavandamiseks

Info koolilt. Uuritavad töid mitmel korral olulisena välja, et kool avaldaks praktikaettevõttele informatsiooni selle kohta, kas ettevõttesse praktikale tulev praktikant on erisusega. Erisuse mõistet kasutati praktikandi puhul, kes on haridusliku erivajadusega õppija ning füüsilise või vaimse puudega noor.

Õppija kohta taustaandmeid oleks hea. Praktikakava üksinda on liiga vähe. Kool peaks juhendajat informeerima õpilase erisustest, kuna juhendamine toimub reaalses töökeskkonnas, võiks olla teada, kui õppija on erivajadusega, kuna õppijad on väga erinevate võimetega. (x1)

Samamoodi on väga oluline teada, kas praktikandil on erisusi, mis silmaga esmakohtumisel näha ei ole. (x3)

Üks intervjueeritav tõi välja ka olukorra, kus kool andis eelnevalt teada, et tegemist on erilise õpilasega ja tema juhendamine võib olla tavapärasest erinev.

Kool andis alguses teada, et tegemist on raske õppijaga, kuid juhendajana arvasin, et anname ikka võimaluse. Täna kahetsen. (x2)

Ettevõttepoolsed juhendajad tõi välja ka selle, et nad ootavad koolidelt rohkem infot ja juhendamist selle kohta, mida ja millist tegevust koolid nendelt kui juhendajatelt eeldavad ja ootavad.

Ootan alati kooli poolset juhendamist, et mida kool ootab juhendajalt. Väga ootan, et kool võtaks oluliselt varem juba juhendajatega ühendust, et teha neile korralik koolitus, kuidas ja mida juhendajalt oodatakse. Et juhendajana suudaksin anda tagasisidet nii nagu kool seda soovib ja et praktika vastaks kooli ootustele. Väga tunnen puudust kooli poolt konkreetsetest juhustest. (y2)

Koolilt olulise ja vajaliku informatsioonina toodi välja ka see, et praktikaettevõtte poolne juhendaja võiks koos praktikakavaga saada õpilase kohta informatsiooni, millised on tema erialased oskused ja seni õpitud oskuste tase. Toodi välja ka see, et juhendajad uurivad ise praktikantidelt, mida praktikandid ootavad antud praktika sooritamiselt ja milliseid juba omandatud oskuseid soovivad veelkord praktiseerida.

Eelinformatsioon õpitu kohta. Siinkohal olid intervjuueeritavate arvamused väga erinevad. Peamiselt peeti sellist informatsiooni oluliseks juhul, kui kool on koostanud praktikakava, mis eeldab teatud tegevuste teostamist, kuid millele peab eelnema teoreetiline õpe. Põhjendati seda sellega, et praktikandil ja juhendajal ei ole praktikaperioodi jooksul kasutada nii palju ajalist ressursi, et ettevõttepoolne juhendaja jõuaks enne praktilist tegevust edastada õpilasele teoreetilisi teadmisi.

Hea oleks ka teada, kuidas on läbitud teoreetiline osa ja millised on praktikandi õpitulemused. Juhendajana on hea siis planeerida praktilisi tegevusi. Näiteks, ma ei saa panna teda kodulehele infot lisama, kui tal puudub vastav ettevalmistus. On kohe alguses selge, mida ma saan eeldada, et praktikant üldse tegema on võimeline. (x2)

Ühesõnaga on oluline siis, kui praktikaprogramm näeb ette selliseid tegevusi, millest on aru saada, et õpilane seda varem teinud ei ole. Sel juhul peaksin juhendajana ennast teistmoodi ettevalmistama ja kindlasti peaks sel juhul alustama selle tegevuse õppimist teooriaga (näiteks ohutus jne). (y3)

Intervjuu ajal küsis uurija intervjuueeritavatelt ka seda, kas neile on oluline teada, kuidas on praktikant läbinud koolipraktika ja kas selline teadmine annaks neile vajaliku informatsiooni praktikandi kohta. Oli vastajaid, kes sellist informatsiooni soovivad aga oli ka neid, kes ütlesid, et saavad selle informatsiooni vajadusel ka õpilase käest küsida. Samuti avaldati arvamust, et kuna koolipraktika tulemusi ei saa nad kontrollida siis ei ole need antud olukorras määrava tähtsusega.

Koolipraktika tulemusi ei saa ma kontrollida ja ka nendest lähtuvalt midagi oma praktikas muuta. (x1)

Praktikakava eesmärgid. Edukas praktika sooritamine eeldab kooli poolt etteantud praktikakava täiemahulist täitmist. Töö autor uuris intervjuueeritavatelt, millised võivad olla need põhjused, mis võivad takistada praktika kavandamist ning hiljem seatud eesmärkide täitmist. Uuritavad tõid välja, et siinkohal on samaväärselt oluline roll praktikandi teadmistel, oskustel ja võtmepädevustel kui ka asjaolul, et kool ei ole õpilast praktikale saates olnud teadlik, kas konkreetses ettevõttes on praktikandil võimalik praktikat etteantud ülesannete osas täielikult täita.

Õpilane peab oskama luua seoseid teoreetiliste teadmiste ja praktiliste tegevuste vahel. Tegemata ei jää midagi, aga ajaline ressurss saavutuste saamiseks on suurem. Mind see ei sega, lähtun igast õpilasest individuaalselt. (x1)

Praktika ajal võib kindlasti jääda osa temaatikat läbi töötamata, kutsekool peab sellega arvestama. Olenevalt ettevõttest, on praktikandil erinevad võimalused, kuidas praktika ajal on võimalik erinevaid teemasid käsitleda. Näiteks, ei saa õppeasutuses keset õppeperioodi uut võrku ehitada. Sellega peab kool arvestama, et praktikaettevõtted on erinevad ja seega võivad praktika tulemused olla erinevad. (y1)

Kokkuvõtteks võib antud kategooria tulemustest järeldada, et ettevõttepoolsed praktikajuhendajad ootavad enne praktika kavandamist koolilt koos praktikakava ja praktikalepinguga infot õpilase erialaste teoreetiliste teadmiste ja oskuste kohta. Samas, informatsiooni koolipraktika läbimise ja sealt saadud tulemuse kohta väga oluliseks ei peetud. Sama oluline on koolipoolne info õpilase erisuste kohta. Juhendajad on valmis kohanema õpilase vajaduste järgi ning kohandama praktikakava ja eesmärke õpilasest lähtuvalt, kui neil oleks eelnevalt vajalik informatsioon olemas. Seda kõike on raske muuta praktika ajal, sest see nõuab oluliselt suuremat ajalist ressursi. Ka soovivad juhendajad, et kutsekoolid annaksid neile konkreetsemaid juhiseid, kuidas praktikat kavandada ning peale praktikaperioodi õppija kohta tagasiside vormistada. Kahel korral toodi välja, et juhendajad oleksid nõus läbima vajaliku koolituse, kui kool selle korraldaks.

2. Info praktikandi kohta

Praktikandi motiveeritus. Läbiviidud intervjuudest jäid kõlama erinevad mõtted praktikandi motiveerituse kohta. Ettevõttepoolsed juhendajad tõid välja, et praktikaperioodi võib kindlasti lugeda ebaõnnestunuks ja praktika eesmärgid mittetäidetuks, kui praktikant on alamotiveeritud ning ei ole huvitatud juhendajaga koostööst. Väga oluliseks peetakse just praktikandi enda tahet omandada praktika käigus uusi teadmisi ja oskusi, soovi teha juhendajaga koostööd, saada aru praktika olulisusest ühe õppetöö osana.

Võib-olla kui midagi välja tuua, siis on oluline teada, kas praktikant ise ka on huvitatud praktika tegemisest või on tal ainult paberit vaja. (y3)

Praktikakoha saamine. Selle koodi alla koondas uurija intervjueeritavate mõtted, mis tekkisid esimese uurimisküsimuse alaküsimuste küsimise ajal ning puudutasid peamiselt seda, miks ei ole praktikandi juhendamine juhendajatele igal aastal soovitud väljakutse. Siin toodud mõtted tekkisid intervjueeritavatel uurimisküsimustele vastamise ajal. Uurija pidas seda

vajalikuks informatsiooniks, et see uurimistöös esitada. Uuritavad rääkisid sellest, kuidas praktika juhendamine on juhendajate jaoks missioonitundega töö, mille eest rahalist tasu neile ei maksta.

Praktikandi võtmine tekitab juhendajale topelt vastutuse ja lisatöö, mida juhendajale ei tasustata. (x2)

Tihti võetakse praktikant juhendada just seetõttu, et teatakse, kui raske on kutseõppijal ettevõtte praktika sooritamiseks praktikakohta leida. Toodi välja ka see, et meelsamini võetakse juhendada noori, kes praktikakoha osas ise kokkuleppeid teevad, kuna see oskus viitab arendatud võtmepädevustele. See on aga omakorda viide sellele, et õpilane suudab ka kokkulepetest kinni pidada, mõistab isiklikku vastutust praktika eesmärkide täitmisel, oskab ja suudab iseseisvalt suhelda.

Kindlasti takistab praktikandi võtmepädevuste puudumine minu igapäevast tööd. Praktika läbiviimine kannatab, võivad jääda teostamata teatud tegevused, kuna ei ole võimalik praktikanti antud tegevuses usaldada. Meie valdkonnas on ilmselt mõistlik anda praktikandile rinda silt „praktikant“. (x2)

Antud kategooria analüüsimisel tegi uurija kokkuvõtte, et ettevõttepoolsetele juhendajatele on väga oluline kutseõppe praktikandi isiklik motiveeritus. Praktikakoha saamist raskendab võtmepädevuste puudumine või vähene areng. Prioriteetseteks võtmepädevusteks peavad ettevõttepoolsed juhendajad siinkohal suhtlemisoskust, algatusvõimet, aja planeerimise oskust, digipädevust ja õppimisoskust.

Millised kutseõppija võtmepädevused on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate arvates vajalikud eduka ettevõttepraktika sooritamiseks

Bakalaureusetöö teise uurimusküsimuse analüüsimiseks moodustas töö autor kolm kategooriat: 1. prioriteetsed võtmepädevused ja 2. võtmepädevused, mis praktikat ei mõjuta

1. Prioriteetsed võtmepädevused

Vajalikud oskused ja pädevused. Kõik intervjuueeritavad tõid kutseõpilase väga olulise oskusena välja suhtluspädevuse. Peeti väga oluliseks, et kutseõppe praktikant oskas ja suudaks suhelda erinevates olukordades ning situatsioonides mitmesugustel teemadel nii suuliselt kui ka kirjalikult. Väga oluline on emakeeleoskus.

Kõige tähtsam on, et praktikant räägiks ja suhtleks. Kui ta ei räägi, siis ei ole võimalik mõista, kas ta sai tööülesandest aru või kuidas ta minu öeldut mõistis. Kui vahest on

õpilane väga halva jutuga, siis on jäänud meil kõik ettenähtud tegevused tegemata, mis praktikakavas on kirjas. (y3)

Teise olulise pädevusena märgiti ära digipädevus ehk infotehnoloogia kasutamise oskus. Selle vastuse juures peeti oluliseks seda, et õpilane suudab digivahendeid kasutades leida endale vajaliku informatsiooni ning suhtub kriitiliselt avalikult kättesaadava info usaldusväärsusse. Enamus uuritavaid tõi vestluse jooksul välja selle, et kutseõppija peab mõistma, et sotsiaalmeedias kajastatud info on tihti väär, kuid samas võib oluliselt kujundada noore inimese mõttemaailma.

Kõige olulisem on valdkonnast lähtuvalt digipädevus, kindlasti ka suhtluspädevus ja õpipädevus. Peab suutma õppida igapäevaselt, osata probleeme lahendada – see on väga oluline. Boonuseks on, kui õppijal on ka ettevõtlikkuspädevus. (y1)

Veel märgiti ära, et praktika õnnestumise juures on oluline praktikandi õpipädevus. Väga tähtis on, et praktikant oskab hinnata ja analüüsida oma teadmiste ja oskuste taset. Õpilane võiks mõista, et ta omandab uusi teadmisi ja osaleb aktiivselt praktika tegevustes ennastjuhtivalt.

Väga oluline on, et praktikandil on olemas adekvaatne arusaamine enda oskustest. Eneseanalüüsimise võime on oluline. Väga oluline on ka kriitika talumise võime. Saab aru, millised on tema õpikohad. Ei ole hea kui praktikant hindab ennast kõrgelt ja ei ole võimeline vastu võtma juhendamist ja õpetusi. Tahe omandada uusi teadmisi, mida praktika võimaldab on väga oluline. (x2)

Ka praktika edukas sooritamine on tema enda poolt seatud oluline eesmärk. Kui ta seda ei tee, siis mina teda vägisi praktikale ei sunni. Mina kedagi taga ei aja ja õpilase õpitulemuste eest ei vastuta. Õpilane peab mõistma, et õpitulemused on tema saavutada ja samuti peab ta ise näitama selles osas üles algatusvõimet. (x3)

Intervjueeritavad tõid välja, et võtmepädevuste arengutase võib olla eriala lõikes erinev. Kui IT valdkonna kutseõppijal on väga tähtis digipädevus, siis koka või klienditeeninduse erialal õppiva õpilase jaoks piisab oluliselt väiksemas mahus digitehnoloogilistest teadmistest, kuid vajalikum on kirjaoskuspädevus. Olulisena märgiti ära kutseõppija probleemide lahendamise oskuse vajalikust. Samuti on oluline, et praktikant oskaks ettevõttepraktika ajal teostatavaid praktilisi tegevusi seostada koolis õpitud teoreetiliste teadmistega ja et õpilasel oleks arenenud õppimisoskus.

Arendamist vajavad võtmepädevused. Uuritavad töid välja kutseõppe praktikandi arendamist vajavate võtmepädevustena algatusvõimet; paindlikkust muutuste osas; suhtlemisoskust, eelkõige viisakat suhtlemist; õppimise ja aja planeerimise oskust.

Õppimise planeerimine on väga oluline kuna ka praktika on õppimine. Õpilane peab oskama luua seoseid teoreetiliste teadmiste ja praktiliste tegevuste vahel. Tegemata ei jää midagi, aga ajaline ressurss saavutuste saamiseks on suurem. Mind see ei sega, lähtun igast õpilasest individuaalselt. (x1)

Intervjueeritavad lisasid, et praktikandi väga oluline oskus on ka funktsionaalne lugemisoskus. Samas ei osanud nad öelda, kas see liigitub ka eraldi pädevuse alla või saab seda lugeda lihtsalt vajaliku oskusena. Lugemisoskuse olemasolu vähendab võimalust, et praktilise töö tegemiseks vajaliku töö juhendit ei suuda praktikant õigesti mõista. Kui praktikandi puhul on puudu kahest oskusest, mis on funktsionaalne lugemisoskus ja suhtlemisjulgus, siis on praktika tulemuste saavutamine juhendaja ja õpilase jaoks raskendatud ning oluliselt ajamahukam.

Raskused tekivad kindlasti siis, kui on õpilasel isegi raske lugeda ja arusaada tööjuhiseid. Samuti on väga oluline suhtlemine, sest õpib see, kes küsib, aga kui küsida ei julge, siis ei ole ka minul võimalik juhendajana mõistatada, kus tekib raskus. (x3)

Intervjueeritavate arvates on väga oluline, et kutseõppe praktikant saaks aru, et kuigi tal ei ole isikliku vastutust õppijana enda poolt täidetud tööülesannete eest, on ülesande sooritamise lõpptulemus oluliseks näitajaks praktika eesmärkide saavutamisel.

2. Võtmepädevused, mis praktikat ei mõjuta

Uuritavad töid intervjuudes välja mõned oskused ja võtmepädevused, mis on kutseõppe praktikandi jaoks vajalikud, kuid mis olenevalt erialast väga olulisel määral ettevõttepraktika sooritamist ei mõjuta. Nii tõi välja ühe eriala juhendaja, et väga oluline ei ole selle ameti juures infotehnoloogiline pädevus ning algatusvõime. Intervjueeritav lisas ka, et tema püüab alati õpilasega kohaneda, koostades praktikakavas olevaid ülesandeid õppijast lähtuvalt. Samasuguseid mõtteid lisasid intervjueeritavatest veel neli inimest.

Sellel erialal saab ülesandeid lahendada ka iseseisvalt ja üksi töötades, aga kuna õpilased on väga erinevad, siis tuleb juhendajal leida just õpilasele kohane tegevus. Asjad saavad tehtud ja praktikaprogramm saab ka täidetud.(y1)

Teisele uurimisküsimusele vastuse otsimisel tuli kõikidest läbiviidud intervjuudest välja, et kutsekoolide koostöö ettevõtetega on minimaalne. See on ettevõttepoolsete

juhendajate arvamusel omakorda määrava tähtsusega ning võib osutada praktika korraldamisel takistavaks asjaoluks. Kõik intervjueeritavad pidasid vajalikuks välja tuua, millised on nende soovitusel koolile, ootused praktika toimumise ajal ja millist tagasisidet nad ootavad koolilt peale praktikaperioodi. Kuna uuritavate vastustes uurimisküsimustele juhiti antud probleemile olulist tähelepanu, pidas töö autor vajalikuks probleemi käsitlemist oma töös esitada. Selleks moodustas uurija vastuseid analüüsid eraldi kategooria, mille tähistas käesolevas peatükis numbriga kolm.

3. Juhendajate arvamus praktika järgselt

Juhendajate soovitusel koolile. Neli intervjueeritavat nimetas, et nad sooviksid ka enne praktika algust koolilt rohkem juhendamist, mida kool ettevõttepoolsetelt juhendajalt praktika ajal ootab. Avaldati arvamust, et ollakse valmis osalema eelnevalt kooli poolt korraldatud juhendajate teabepäeval või koolituspäeval, kus kool annab informatsiooni, milline on praktika ajal juhendaja poolt täidetav dokumentatsioon ning kui täpsed peavad olema seal kirjeldatud tegevused. Juhendajates oli ka segadus selles osas, et kui praktikant praktikale näiteks poole perioodi pealt enam ei tule, kas siis peaksid juhendajad kooliga ühendust võtma, et õpilast taga otsida. Sooviti, et kool suhtleks ettevõttega ka praktikaperioodi ajal, et uurida, kas õpilane praktikal ikka käib.

Kool võiks suhelda juhendajaga ka praktika ajal, eriti kui see on pikaajaline praktika. Võib-olla on laps kuhugi kadunud ja võtnud üleüldse endale puhkuse ja mingit praktikat ei toimugi. (y2)

Kool võiks ka juhendajaid koolitada, kuna koolil on õpilaste jaoks praktikakohti vaja ja siis teevad juhendajad seda parema tundega. Raske on ilma igasuguse tagasisideta tegutseda, kuna selle kohta jääb info puudulikuks, kuidas ma juhendajana hakkama saanud olen. Ei taha olla mutriku suures süsteemis, keda on vaja ristikese jaoks kusagil tabelis. (x2)

Kaks intervjueeritavat tõid välja konkreetsed mõtted praktikapäeviku täitmise kohta. Sellise tagasiside andmise kohustus jääb juhendajatele arusaamatuks. Toodi välja, et üksikasjaliku, päevade kaupa, hinnangu andmine on juhendajale oluline lisakohustus. Kuna realselt teevad juhendajad seda ühel korral, praktikaperioodi lõpus, võiks olla selle asemel näiteks juhendaja poolt antav üldine tagasiside praktikaperioodi kohta, kus ta kirjeldab praktikandi tegevusi, töösse suhtumist, üldist motivatsiooni ja annab õpilase tegevusele kokkuvõtliku hinnangu.

Praktikapäeviku täitmine, juhendaja kontroll ja täitmine – võiks olla tööloikude, perioodide, teemade kaupa. Kui õpilane teeb sissekannet igapäevaselt, näiteks 3-5 rida, siis on juhendajal väga raske selles järje peal püsida. Oluline on ju tervik. Hindaja poolt antav tagasiside võiks olla kuidagi üldisem, et kuidas ja kas õpilane sai ülesanded sooritatud jne. (y1)

Kooli tagasiside. Intervjuude ajal märkisid kõik intervjuueeritavad, et peale praktikaperioodi ei ole nad saanud koolilt tagasisidet. Märkusena tõid viis uuritavat kuuest välja, et kool ei anna peale praktikaperioodi tagasisidet selle kohta, kas õpilase praktika loeti sooritatuks või oleks pidanud midagi juhendaja teisiti või rohkem tegema. Samas ütlesid viis intervjuueeritavat väga selgelt, et nad sellist tagasisidet ootavad.

Võib-olla lisaks seda, et kooli ja praktikaettevõtte vahel võiks olla rohkem suhtlemist ka siis, kui õpilane on juba praktikal või kui praktika on läbi saanud. (x3)

Üks ettevõttepoolne juhendaja avaldas samamoodi arvamust, et kuigi ta ei ole saanud koolilt peale praktika läbiviimist oma soorituse kohta tagasisidet, ei ole ta sellest ka häiritud.

Ei mäleta ei oleks tagasisidet saanud, ei igatse ka. Iga järgmine praktika sellest minu puhul mõjutatud ei ole. Ma võtan seda teemat ikka üsna selliselt, et praktika on praktikandi enda probleem ja vastutus.(y1)

Juhendajate kokkuvõttev arvamus senisest kogemusest ettevõttepoolse praktikajuhendajana. Töö autori poolt intervjuueeritud uuritavad avaldasid kõik arvamust, et töö praktikajuhendajana on tugevalt seotud tahtest anda õppivale noorele edasi oma seniseid tööalaseid kogemusi. See on juhendajate jaoks olnud teatud mõttes tegevus, mis on ajendatud missioonitundest aidata kutsekoolides õppivaid noori tööalase ehk reaalse ametialase kogemuse saamisel. Motivatsiooni olla juhendaja pärsib osaliselt õpilaste huvi puudumine, madal motivatsioon ja kutsekooli poolt vähene või olematu tagasiside. Juhendajad vajavad ja ootavad koolidega suhtlemist. Olgu see siis praktikale eelneval, praktika toimumise või praktikajärgsel perioodil.

Olen olnud nõus tegema juhendajana tööd missioonitundest, kuna pooldan elukestvat õpet. Juhendajana õpin ka ise. Kahjuks on kõik kolm korda jätnud sellise tunde, et kui praktikat tahetaksegi õpilase poolt alustada, siis kahjuks väsib praktikant ruttu, talle ei sobi rutiin, ta loodab, et saab praktika nõ paberil tehtud. (x3)

Kutseõppe praktikantide võtmepädevuste osas jäi domineerima mõte, et kuigi juhendajatel on teatud ootused praktikantide võtmepädevustele on nad valmis kohanema iga juhendatavaga individuaalselt, koostades õpilasele sobiva tegevusplaani praktikakava täitmiseks.

Võtmepädevused ei ole suur probleem ja nende puudumisel oskan juhendajana kohaneda. Olulisem on kooli ja ettevõtte vaheline suhtlemine. (y1)

Bakalaureusetöö teisele uurimisküsimusele vastuste saamiseks läbiviidud intervjuude põhjal loodud kategooriate tulemuste analüüsimisel oli võimalik järeldada, et ettevõttepoolsed juhendajad ootavad kutseõppe praktikantide puhul võtmepädevustena enim suhtluspädevuse ja õpipädevuse olemasolu. Samamoodi saab järeldada, et eduka ettevõttepraktika sooritamiseks on väga oluline praktikandi oskus mõista isikliku vastutust enda õpitulemuste eest ning suutlikkust luua seoseid praktiliste tegevuste ning koolis õpitud teoreetiliste teadmiste vahel. Väga oluliselt aitab praktikakava täitmisele kaasa praktikandi oskus ja soov seada endale eesmärgid soorituste ja tulemuste saavutamiseks. Juhendajad pidasid oluliseks ka õpilaste digipädevust, kuid olenevalt erialast, ei ole selle pädevuse vähenemine areng niivõrd olulise tähtsusega, et see takistaks praktika kavandamist ja toimumist. Arendamist vajava pädevusena toodi praktikantide puhul välja õppimise- ja ajaplaneerimise oskus ning probleemide lahendamise oskus.

Arutelu

Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada, millised on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootused kutseõppe praktikantide võtmepädevustele ning kuidas kutsekoolidega koostöö praktika kavandamist mõjutab. Käesolevas peatükis arutleb töö autor uuringu käigus saadud uurimistulemuste üle, tuues ühtlasi välja töö piirangud ning töö praktilise väärtuse.

Käesoleva bakalaureusetöö esimese küsimuse „Millist informatsiooni vajavad ettevõttepoolsed juhendajad kutseõppe praktikandi osas enne praktika kavandamist“ selgus, et ettevõttepoolsed juhendajad ootavad kutsekoolilt lisaks praktikakavale informatsiooni õppija erialaste teoreetiliste teadmiste ja sotsiaalsete oskuste kohta. Samuti on juhendajate arvamusel oluline praktikakavas ettenähtud tegevusi planeerides info õpilase erisuste kohta, kui seda peaks esinema. Siinkohal soovivad juhendajad teavet, kas praktikant on haridusliku erivajadusega õppija või on talle määratud puue, mis võib olla takistuseks teatud tegevuste tegemisel või tööjuhustest arusaamisel. Juhendajad kinnitasid, et on valmis kohandama praktika ajal tegevusi vastavalt õppija võimetele ja suutlikkusele, võttes aluseks kooli poolt edastatud teabe praktikandi kohta. Ka Nestor & Nurmela (2013) on oma uuringus välja toonud, et praktikandi tööoskuste üle juhendajad enamasti ei kurda, kuid probleeme valmistavad praktika ajal õpilaste üldised hoiakud töötamise suhtes. Ka on samas uuringus

välja toodud, et kutsehariduse mainet ettevõtete seas on mõjutanud enim juhtumid, kus näiteks praktikandi sotsiaalsed hoiakud ei vasta juhendajate ootustele. Võrdselt oluliseks võtmepädevustega pidasid intervjuueeritavad praktikantide motivatsiooni praktika sooritamiseks.

Teise olulise tähelepanekuna tõid intervjuueeritavad välja, et soovivad kutsekoolidelt selgemaid juhiseid ja rohkem mentorlust just selles osas, kuidas praktikat kavandada ning praktikaperioodi järgselt praktikandi tegevusi tagasisidestada. Ka Engelbrecht (2017) on oma magistritöös välja toonud probleemi praktikakorralduses. Selleks on ettevõttepoolsete juhendajate soov, et koolipoolsed juhendajad jälgiksid praktika toimumise ajal rohkem praktikantide tegevust ettevõtetes. Samuti on välja toodud, et on juhtumeid, kus praktikajuhendaja saab praktika eesmärgist ja praktikakavas ettenähtud ülesannetest teada alles praktika toimumise ajal ning seetõttu võivad jääda täitmata õppekavas ettenähtud praktika eesmärgid (Juhendmaterjal...,2007).

Bakalaureusetöö teine uurimisküsimus, millele töö autor vastust otsis, oli „Millised kutseõppija võtmepädevused on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate arvates vajalikud eduka ettevõttepraktika sooritamiseks“.

Võtmepädevused on inimese üldised oskused, mida läheb meil kõigil vaja eneseteostuse, isikliku arengu, kodanikuaktiivsuse, ühiskonnas osalemise ja töö leidmise protsessis (Nõukogu soovitus ..., 2018). Võtmepädevused näitavad õppija teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mille olemasolu annab võimekuse erinevates tegevustes ja olukordades loovalt, ettevõtlikult ja paindlikult käituda, efektiivselt omandada uusi teadmisi ja oskusi (Kikas, 2015). Võtmepädevused on pidevalt muutuv kombinatsioon teadmistest, suutlikkusest juhtida omandatud teadmiste põhjal erinevaid protsesse, et saavutada eesmärgid ja soovitud tulemused (Nõukogu soovitus ..., 2018).

Kutseõppe praktikandi võtmepädevuste hindamiseks ei ole loodud kindlat meetodit ega määratud ühest mõõdikut, mis annaks ettevõttepoolsetele praktikajuhendajatele võimaluse praktikaperioodi kavandades lähtuda õppija oskustest ning peale praktikat anda õpilase võtmepädevustele hinnanguid. Kutseõppe õpilase võtmepädevuste arendamine ja omandamine toimub muu õppetöö käigus. Kui õpilane on läbinud õppekava, omandab õpilane koos kutse- ja erialase pädevusega keskhariiduse ehk kutsekeskhariiduse (Kutseõppeasutuse seadus, 2020). Võtmepädevused loetakse omandatuks peale seda, kui õpilane on õppekava mahu läbinud ning vastava haridustaseme omandanud.

Intervjuude põhjal saab töö autor järeldada, et ettevõttepoolsed praktikajuhendajad ootavad kutseõppe praktikantidelt olulise võtmepädevusena kirjaoskuspädevuse ja

õpipädevuse olemasolu. Kirjaoskuspädevus näitab kutseõpilase suutlikkust väljendada ennast nii kirjalikult kui suuliselt, võimekust mõista ja tõlgendada erinevaid ülesandeid, fakte, arvamusi, kirjalikku teavet. Kutseõpilane suudab ettevalmistuseta suhelda arusaadaval viisil, loovalt ja tulemuslikult (Nõukogu soovitus ..., 2018). See pädevus on väga oluline alus õppimisele. Õpipädevus on võimekus korraldada edukalt oma õppetegevust, planeerides aega ning õppides õppima. Antud pädevus annab oskuse ja suutlikkuse õppida iseseisvalt ja koos teistega. Õpilane suudab adekvaatselt hinnata oma võimeid, mõelda kriitiliselt, seada eesmärgid oma õpitegevuses (Nõukogu soovitus ..., 2018). Ka Engelbrecht (2017) on oma magistritöös välja toonud, et juhendajad ootavad kutseõppijalt peamiselt kiiret kohanemisvõimet ja suhtlemisoskust, motiveeritud õppimist, iseseisvust õppimisel ja tegutsemisel, analüüsivõimet ja probleemilahendusoskust.

Töö põhjal saab kokkuvõtvalt öelda, et ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootused kutseõppe praktikantide võtmepädevustele on minimaalsed. Soovitakse, et praktikant oskaks, suudaks ja tahaks suhelda, suudaks ennast väljendada nii kirjalikult kui ka suuliselt, julgeks avaldada oma arvamust, mõistaks kirjaliku teavet ja oleks motiveeritud praktilisest tegevusest teadmisi omandama. Samuti soovitakse praktikandis näha, et tal oleks motivatsiooni õppetööd planeerida ning endale eesmärgid seada. Uuringu tulemuste põhjal järeldas töö autor, et ettevõttepoolsed praktikajuhendajad on võtnud omaks kaasava hariduse põhimõtted, mis tähendab seda, et igale praktikandile ollakse valmis pakkuma tema võimetele vastavat praktika korraldamist.

Lisaks eelnevale ootavad juhendajad oluliselt rohkem suhtlemist kutsekoolidega. Juhendajad soovivad, et kutsekoolid teeksid nendega koostööd juba praktikat kavandades, annaksid juhiseid, kuidas anda õppijale ja koolile tagasisidet praktikandi soorituste kohta, tunneksid huvi praktika perioodi ajal praktikandi soorituste ja praktilal osalemise vastu.

Bakalaureusetöö piirangutena soovib töö autor välja tuua asjaolu, et uuritavad tõlgendasid mõistet *kutseõppija võtmepädevus* erinevalt. Esines olukordi, kus töö autoril oli vaja seletada üksikasjalikult intervjuueeritavale antud mõiste tähendust ja sisu. Sellele vaatamata jäi uurijale kahtlus, kas kõik uuritavad mõistsid mõistet üheselt. Teiseks piiranguks peab töö autor asjaolu, et kuigi uuritavate valimisse sattumise üheks kriteeriumiks oli, et nad on olnud vähemalt kolmel korral kutseõppe praktikandile ettevõttepoolseks juhendajaks, jäid mõned intervjuueeritavad peamiselt kõige ebaõnnestunuma juhendamise kogemuse kirjeldamise juurde. See seab järelduste tegemisel piirangud just selle tõttu, et kui kolmest juhendatavast ühel vajasid võtmepädevused arendamist, ei ole võimalik selle uuringu alusel teha kutseõppe praktikantide võtmepädevuste arendamise vajaduse osas üldistusi.

Töö väärtuseks peab autor asjaolu, et läbiviidud uuring juhib tähelepanu kutseõppe praktikandi võtmepädevuste arendamise vajaduse kõrval ka kutsekoolide ning ettevõtete omavahelisele tihedamale koostöö vajadusele. On väga oluline, et kolm osapoolt teeksid omavahel aktiivselt koostööd. Osapoolteks peab töö autor kutsekooli, kutseõppe praktikanti ja ettevõtet, kus praktikat teostatakse. Selle tähelepanekuga leiab töö autor, et bakalaureusetöös välja toodud ettevõtete ja koolide suurem koostöö kavandamise vajadus võiks olla järgneva uuringu läbiviimise aluseks. Järgneva uuringu eesmärk võiks olla juurpõhjuste otsimine, miks on kutsekooli ja praktikaettevõtte omavaheline koostöö minimaalne, millised on tegurid selle mõjutamiseks või mida on vaja praktikakorralduses muuta, et muutuks reaalselt ja oluliselt kolme osapoole vaheline koostöö.

Tänu sõnad

Täna oma juhendajat Diana Ellerit ja õppejõud Liana Roosi alati konstruktiivse tagasiside andmise eest minu tööle. Samuti täna eelpool nimetatud isikuid motivatsiooni ja julgustuse eest lõputöö kirjutamise jätkamisel kui endal oli tunne, et töö valmimine on minu jaoks ajalise piirangu tõttu peaaegu võimatu. Veel olen tänulik oma abikaasale ja pere vanematele lastele, kes mind õpingute ajal toetasid ja motiveerisid. Suurimad tänu sõnad kursusekaaslastele Kaili Halapuu, Janno Liivak, Kaire Lukksepp ja Kerli Koemets, kes on olnud alati sellel hetkel minu jaoks motiveeriva sõnaga olemas, kui seda enim vajasin.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Jana Maalmeister

/allkirjastatud digitaalselt/

23.05.2023

Kasutatud kirjandus

- Eesti Töoandjate Keskliit (2015). Eesti hariduse ja tööturu vajaduste kokkusobitamine.
https://www.employers.ee/wpcontent/uploads/images_pdf_EESTI_HARIDUSE_JA_TOOTURU_VAJADUSTE_KOKKUSOBITAMINE.pdf
- Engelbrecht, R. (2017). Ettevõttepraktika roll kutsehariduses õppijate, õpetajate ja tööandjate hinnangul ühe õppekavarühma näitel. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool
- Euroopa Liidu Nõukogu (2018). Soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes.
<https://education.ec.europa.eu/et/focus-topics/improving-quality/key-competences>
- Euroopa Liidu Nõukogu (2018) Soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes
[https://eurlex.europa.eu/legalcontent/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=FR](https://eurlex.europa.eu/legalcontent/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=FR)
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu (2006). Soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=DA>
- Juhendmaterjal kutseõppeasutuste ettevõttepraktika kavandamiseks. (2007).
https://www.htm.ee/sites/default/files/juhendmaterjal_kutseopetajale.pdf
- Kalmus, V., Masso, A., ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. Tartu Ülikool.
<https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kikas, E. (2015). Sissejuhatus üldpädevuste käsitusse. E. Kikas, & A. Toomela (Toim), Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes. Üldpädevused ja nende arendamine (lk 63-65). Eesti Ülikoolide Kirjastuse OÜ.
- Kutseharidusstandard (2019). Riigi Teataja I, 28.08.2013, 13
<https://www.riigiteataja.ee/akt/117042019006?leiaKehtiv>
- Kutseõppeasutuse seadus (2020). Riigi Teataja I 2020, 6, 16.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/102072013001>
- Laherand, M.-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Infotrükk
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J., (2014). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/intervjuu>
- Linno, M. Kvalitatiivsed uurimismeetodid sotsiaalteadustes. Tartu Ülikool.
<https://sisu.ut.ee/kvalitatiivne/transkribeerimine>
- Nestor, M., & Nurmela, K. (2013). Kutseharidus ja muutuv tööturg.
- Noorväli, H., Piisang, E., Piiskop, K., Pilli, E., Põiklik, E., Rekkor, S. & Toom, K. (2014).

Kutsehariduse kooliõppekavade koostamise ja arendamise käsiraamat. Studium

Rämmer, A.,(2014). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas.

<https://samm.ut.ee/valimid>

Spectora, A. Y., & Infanteb, K. (2019). Community college field placement

internships: supervisors' perspectives and recommendations. *Social Work Education*,
vol. 39, no. 4, 462–480

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes.

Lisa 1. Pöördumiskiri

UURINGUS OSALEJA TEADLIK NÕUSOLEK

Austatud uuringus osaleja.

Palun Teil osaleda minu bakalaureusetöös, mis selgitab ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootuseid kutseõppe praktikantide võtmepädevustele. Intervjuu käigus otsin vastuseid küsimusele, millist informatsiooni vajavad ettevõttepoolsed juhendajad kutseõppe praktikandi osas enne praktika kavandamist ning millised kutseõppija võtmepädevused on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate arvates vajalikud eduka ettevõttepraktika sooritamiseks. Kavandatava intervjuu kestvus on orienteeruvalt 45 minutit. Intervjuud salvestatakse ja transkribeeritakse ning kasutatakse vaid bakalaureusetöö kirjutamise eesmärgil. Konfidentsiaalsuse astme lepime intervjuueeritavaga kokku intervjuu käigus ning lõputöö kirjutamisel lähtun kõige kõrgemast konfidentsiaalsuse palvest. Intervjuu salvestused kustutan pärast transkriptsioonide valmimist. Transkriptsioone säilitan kuni 1 aasta pärast uuringu lõppemist ja bakalaureusetöö esitamist.

Kui olete nõus uuringus osalema ja nõustute allolevate väidetega, siis palun allkirjastage käesolev nõusolek ja saatke minule kui vastutavale isikule tagasi.

- Kinnitan, et olen kursis uuringu eesmärgiga, olen saanud võimaluse esitada uuringu kohta küsimusi ja saanud oma küsimustele rahuldavad vastused.
- Osalen uuringus vabatahtlikult ja tean, et mul on õigus igal ajal uuringus osalemisest loobuda ilma põhjendusi andmata.
- Annan nõusoleku intervjuu salvestamiseks.

Nõustun uuringus osalemisega:

Lisa 2. Intervjuu kava

Taustaküsimused:

1. Milline on Teie ametikoht?
2. Milline on Teie ametialane ettevalmistus? (haridus, töökogemus)
3. Kui mitu korda olete olnud praktikajuhendaja kutseõppe praktikandile?
4. Kui pikk on olnud keskmine ühe praktikaperioodi kestus?

Millist informatsiooni vajavad ettevõttepoolsed juhendajad kutseõppe praktikandi osas enne praktika kavandamist?

1. Missugust informatsiooni ootate praktikandi kohta kutsekoolilt enne praktika kavandamist? Palun põhjendage.
2. Kui oluline on enne praktika kavandamist info selle kohta, millised on kutseõppe praktikandi koolipraktika tulemused? (Ei ole oluline - Miks? On oluline – Miks?)

Millised kutseõppija võtmepädevused on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate arvates vajalikud eduka ettevõttepraktika sooritamiseks?

1. Milliseid praktikandi oskusi mõistate võtmepädevuste all? Palun selgitage
2. Milliseid võtmepädevusi peate praktikandi puhul oluliseks? Miks?
3. Kuidas mõjutavad praktika läbiviimist õpilase võtmepädevused? Palun selgitage.
4. Kui oluline on, Teie kui juhendaja jaoks, et Teie juhendatav praktikant on suuteline:
 - kasutama digitehnoloogiat (suhtlemiseks, info leidmiseks, sisuloomeks, turvaliseks internetikäitumiseks, üldine digipädevus);
 - looma ideid ja neid ellu viima kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates tegevusvaldkondades, märkama probleeme ja aitama kaasa probleemide lahendamisele;
 - seadma eesmärgi, osates koostada plaane ja neid ellu viia, näidates üles algatusvõimet ning vastutama saavutatud tulemuste eest, reageerides paindlikult muutustele;
 - kasutama matemaatikale omast keelt (sümboleid, meetodeid), looma mudeleid ja tegema tõendus põhiseid otsuseid, kasutades uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt;

- ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt emakeeles väljendama, esitama ja põhjendama oma seisukohti, mõistma teabe- ja tarbeteksti, väärtustama õigekeelsust, kasutama viisakat suhtlemisviisi;
 - planeerima oma õppimist ning koostatud plaani ka järgima, kasutama õpitud erinevates olukordades ning probleemide lahendamisel, looma seoseid varem (koolis) õpitudga, analüüsima oma teadmisi ja oskusi, tegema otsuseid edasiseks õppimise vajaduseks;
 - mõistma oma tugevaid ja nõrku külgi, käituma ohutult ja jälgima tervislike eluviise, analüüsima oma käitumist, lahendama iseseisvalt suhtlemisprobleeme;
 - austama erinevate keskkondade reegleid, ühiskondliku mitmekesisust, aktsepteerima erinevate rahvuste eripära ja inimeste väärtushinnangute erinevusi (ettevõttes palju renditöötajaid, kes on teisest rahvusest);
5. Milline on Teie senine kogemus kutseõppe praktikantide puhul punktis 4. loetletud oskuste osas? Mida soovite veel lisada?
 6. Kui oluliseks peate praktikandi tagasisidet peale praktika juhendamist?
 7. Kuidas hindate kooli poolset huvi praktika toimumise ajal ja hilisemat tagasisidet?

Lisa 3. Töö protsess QCAmap keskkonnas

K: Detailset informatsiooni ei oota, esmane indikatsioon õppija erialaste oskuste ja taseme kohta. Selle abil on võimalik praktikandile töid planeerida. Juhendajal on lihtsam õppijast lähtuvalt ülesandeid kavandada. IT valdkond on suur ja lai ja selle praktika ajal on võimalik erineva raskusastmega töid ja tegevusi planeerida

J: Kui oluline on enne praktika kavandamist info selle kohta, millised on kutseõppe praktikandi koolipraktika tulemused? (Ei ole oluline - Miks? On oluline – Miks?)

K: Koolipraktika tulemused ei anna detailis midagi, piisab üldiselt eelinformatsioonist. Praktika ajal võib kindlasti jääda osa temaatikat läbi töötamata, kutsekool peab sellega arvestama. Olenevalt ettevõttest on praktikandil erinevad võimalused kuidas praktika ajal on võimalik erinevaid teemasid käsitleda. Näiteks ei saa õppeasutuses keset õppeperioodi uut võrku ehitada. Sellega peab kool arvestama et praktikaettevõtted on erinevad ja seega võib praktika tulemused olla erinevad.

RQ1-1
RQ1-5

RQ1-5
RQ1-6

Category system ✕

- RQ1-1: Info koolilt

- RQ1-4: Praktikandi motiveeritus

- RQ1-5: Eelinformatsioon õpitu kohta

- RQ1-6: Praktikakava eesmärgid

- RQ1-7: Praktikakoha saamine

Lisa 4. Kategooriad ja koodid

Uurimisküsimus	Kategooria	Kood
1. Millist informatsiooni vajavad ettevõttepoolsed juhendajad kutseõppe praktikandi osas enne praktika kavandamist	1. Informatsioon praktika kavandamiseks	Info koolilt
		Eelinformatsioon õpitu kohta
		Praktikakava eesmärgid
	2. Info praktikandi kohta	Praktikandi motiveeritus
		Praktikakoha saamine
2. Millised kutseõppija võtmepädevused on ettevõttepoolsete praktikajuhendajate arvates vajalikud eduka ettevõttepraktika sooritamiseks	1. Prioriteetsed võtmepädevused	Vajalikud oskused ja pädevused
		Arendamist vajavad võtmepädevused
	2. Võtmepädevused, mis praktikat ei mõjuta	Võtmepädevused, mis praktikat ei mõjuta
	3. Juhendajate praktikajärgne arvamus	Juhendajate soovitusel koolile
		Kooli tagasiside
		Juhendajate kokkuvõttev arvamus senisest kogemusest ettevõttepoolse praktikajuhendajana

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Jana Maalmeister,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Ettevõttepoolsete praktikajuhendajate ootused kutseõppe praktikantide võtmepädevustele“, mille juhendaja on Diana Eller, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Jana Maalmeister

23.05.2023